

Càntic d'amic e Amat

Bernat Vivancos

retaule contemplatiu i místic
sobre 12 versicles del "**Llibre d'Amic e Amat**"

- Llibre de Blanquerna -
de

R a m o n L l u l l

Obra encàrrec de la Fundació Blanquerna en motiu del seu 75è aniversari

per a tenor solista (Blanquerna), gran orquestra de cordes, dos cors mixtos a 8 i 4 veus,
percussions i gran orgue,
amb la participació del públic

Càntic d'amic e Amat

Bernat Vivancos

Aquest "Càntic d'amic e Amat" vol ser una meditació, una contemplació, una glossa, en forma de música, del bell "Llibre d'amic e Amat" del llibre de Blanquerna de Ramon Lull. He de confessar d'entrada, que en rebre l'encàrrec del President de la Fundació Blanquerna, Josep Maria Carbonell, aconsellat per la Dra. Cori Casanova, no coneixia ni havia llegit el llibre de Blanquerna ni el "Llibre d'amic e Amat". Per a mi, tot ha estat una gran descoberta. Una descoberta, sí, però sobretot un acte de justícia: cal conèixer i haver llegit un dels autors catalans més polifacètics i apassionants de la nostra literatura.

Als compositors, parlo almenys en nom meu, ens agrada, al moment de rebre un encàrrec, ser ben lliures a l'hora de triar el què, el com i el qui. I així va ser. Se'm demanava, només, una obra sobre textos de Ramon Lull. Un encàrrec tan obert com ric, on calia posar ordre i, sobretot concretar.

Després d'uns primers mesos de descoberta i enamorament d'aquest autor i del seu llibre "Blanquerna", vaig estar seduït, més encara, per aquest llibre dins del llibre que són el conjunt de versicles del "Llibre d'amic e Amat". M'agradava, per sobre de tot, la valentia –o sinceritat– d'un Blanquerna que després de moltes vicissituds (el monjo, l'abat, el Papa...) ho deixa tot per fer d'ermità i trobar-se i retrobar-se encara més amb l'Amat. Una idea que també em sembla molt actual, en una societat on el consumisme i el tenir es menja sovint el despullar-se i el trobar-se amb un mateix.

Musicalment, el text em va ser molt seductor, i de seguida vaig voler il·lustrar en música la idea d'aquest gran "Càntic dels càntics" que és el "Llibre d'amic e Amat", on

l'amic (en minúscula, Blanquerna) dialoga, flirteja, s'enamora... de l'Amat (en majúscula, Déu).

També em va seduir molt la idea de Lull d'haver escrit tants versicles com dies té l'any ("...lo qual departí en aitants verses com ha dies en l'any."). Em va fer gràcia perquè jo també, salvant les distàncies, l'any 2016 –any bixest per cert–, vaig compondre, cada dia, de manera no només religiosa, sinó diria sagrada, una melodia per a cada dia de l'any. Va ser un repte i una bogeria que va arribar al final amb èxit.

La lectura, doncs, del "Llibre d'amic e Amat", va ser tota un bàlsam on cada versicle em proposava i donava algunes idees musicals. Però, és clar, calia fer una tria. Amb la impossibilitat de fer una obra musical de 365 parts, vaig decidir escollir-ne 12, lligant així la idea dels dies de l'any amb els 12 mesos. 12 versicles que, podent triar tant, em donessin joc musical, contrast, interès formal... Voldria agrair especialment en tot aquest procés les riques i constants aportacions, consells, correccions i reflexions del Doctor i professor Albert Soler, company de viatge, l'entès dels entesos del llibre en qüestió. A nivell literari, el seu suport i saviesa m'ha estat d'un gran ajut.

L'estructura, doncs, pensant en un oratori-càntic-cantata... conformaria no només el 12 versicles seleccionats sinó també un "Introït" amb el pròleg del llibre, i un "Postludi", amb el colofó amb el qual Lull clou el llibre. 14 parts, per finalment anomenar-lo un "Càntic" (ni "Oratori", massa fervorós, ni una "Cantata", massa festiu), "Càntic d'amic e Amat", aprofitant el títol de Lull, i amb un vessant més musical.

El protagonista principal, Blanquerna: l'home, el monjo-abat-papa-ermità però sobretot l'home que dialoga sens cessar amb Déu. En veu de tenor, líric, que s'enfila ben amunt. I d'aquí el diàleg amorós, ara en formació musical: un "amic", personificat pel tenor solista, Blanquerna, i un "Amat", Déu, aquest format per un gran cos sonor format per l'orquestra (gran, però de cordes), l'orgue, les percussions, i un nombrós cor mixt a 8 veus (2-2-2-2) amb l'afegit d'un altre també nombrós cor extern (el Cor Blanquerna, precisament). L'home versus Déu, en diàleg, en flirteig, en seducció, en amor, com diria Lull, creant una dualitat present també en la tria de l'efectiu musical. La inclusió del públic era també un requisit proposat per la institució i que em vaig obligar, com a idea de tota la humanitat que també s'afegeix a aquest cant d'amor entre les persones, entre els pobles, amb Déu, també. La frase triada per al cant comú no deixa indiferent a ningú:

« Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor »

La primera a fer-me veure l'art i veritat d'aquestes paraules va ser la meva dona Susanna, i, certament, li vaig donar la raó en tot i de seguida, salvant el nostre matrimoni amb tota una filosofia de vida i d'amor... És ben cert!

Un cop triada doncs l'estructura, i després de familiaritzar-me amb el text (per cert, conservant sempre la versió en versió de català antic, res de traduccions aproximades

modernes) va ser l'hora de començar a compondre. I per això, trobar-hi, abans d'escriure cap nota, la filosofia i pensament musical del meu treball que gosaré explicar, ja que sense entendre aquestes premisses, no se'ntendria el meu treball de pensament musical d'aquest "Càntic".

Fa pocs anys vaig acabar un dels meus treballs més agosarats i d'embergadura, un "Requiem". L'anomeno i el cito aquí ja que té una estreta relació amb el "Càntic" que ens ocupa. Un dels "secrets" d'aquest "Requiem" és un leitmotiv persistent en tota l'obra: el motiu de tres notes descendents. La idea que hi ha al darrera és que, en morir, segons la meua humil lectura, no som pas nosaltres qui ascendim al cel, sinó que és el bon Déu, qui, misericordiós, "baixa" el seu braç per venir-nos a buscar. D'aquí la insistència d'aquest motiu descendent que impregna cadascun dels moviments del meu "Requiem".

Ara, però, no ens trobem en un llibre de mort, sinó de vida, no ens trobem amb uns textos de por i d'interrogant, sinó d'amor, d'admiració, de contemplació de l'Altre, de desig, de passió, també. Així doncs, vaig decidir que el "Càntic d'amic e Amat" tingués tres elements característics i omnipresents en tot el "Càntic":

- motiu musical de tres notes ascendents: a mode contrari del meu Requiem. Com deia, aquí el gest és ascendent, tot és amor, tot és desig, tot són ganes, tot és energia, tot és busqueda de l'altre, tot és llum i ganes de felicitat. És doncs un gest sempre ascendent, de braços oberts, d'amor i d'atracció, de mirar-se cara a cara.
- "senefes" musicals, que en podríem dir altrament, una melodia de graus conjunts en forma de serp, gregorianitzant, que es mou sovint per graus conjunts que puguen i baixen, que vénen a ser les carícies, el flirteig, la sensualitat, l'olor, la part més amorosa, física, d'atracció, que hi ha en tot diàleg i relació amorosa.
- notes repetides en forma de pedal, horitzontalitat, insisitència. Una sola nota que es repeteix i es repetix, com a símbol de fidelitat, de constància, de perseverància, de paciència –tant important en l'amor!–, d'estar sempre i incondicionalment al costat de l'amic, de l'Amat. Una idea horitzontal de l'amor infinit, aquell que mai morirà perquè és del tot veritable i constant.

Amb aquests tres ingredients sobre la taula, calia començar a compondre, i el que primer vaig fer va ser, precisament, el cant principal. La melodia principal, la que es repetiria força vegades i que cantaria també el públic, amb el text abans esmentat. Si ens fixem bé amb aquest cant, tot ell conté els tres elements principals que comentava. Ascensió inicial : SI-MI (Cant dels ocells ?) SOL-LA-SI-(DO-RE..). Carícia central ; SI-DO-RE-MI-DO-SI-DO-SI. Horitzontalitat final : MI-MI-MI (bis...).

A partir d'aquí, els 14 fragments (en podríem dir retaules ?) del « Càntic » s'han anat forjant. A continuació em permeto comentar-ne alguns detalls musicals:

... del pròleg

Introit: *"Blanquerna estava en oració..."*

Blaquerna estava en oració e considerava la manera segons la qual contemplava Déu e ses virtuts; e quan havia finida sa oració escrivia ço en què havia contemplat Déu. E açò feia tots jorns. E mudava en sa oració novelles raons, per tal que de diverses maneres e de moltes componés lo Llibre d'amic e amat, e que aquelles maneres fossen breus e que en breu temps l'ànima ne pogués moltes decórrer.

E en la benedicció de Déu, Blanquerna començà son llibre, lo qual departí en aïtants verses com ha dies en l'any. E cascú vers basta a tot un dia a contemplar Déu, segons l'art del Llibre de contemplació.

Introducció que respecta tot el text sencer, íntegre, del pròleg de Lull, sense escatimar-ne cap mot, compost de caire gregorianitzant, melòdicament lineal: no oblidem que Blanquerna té un passat eclesiàstic de primer ordre, monjo, abat, Papa, doncs a l'inici del « Càntic » li ressonen no només les campanes d'esglésies i monestirs sinó també els cants litúrgics de la seva carrera eclesial. En modalitat sobre fonamental de Mi, de tractament obert i lliure, (tractament modal comú en pràcticament cada número de l'obra), l'inici a boca closa dels cors, –després d'un gran tot de campanes–, representa el cant més íntim, sublim, humil i amagat del seu interior en l'inici de la seva vida eremítica. Aquí ja s'insinuen els tres elements compositius principals de l'obra que he comentat, –sobretot les carícies!– i també s'insinua el que serà futur cant del poble –públic– (cc. 9 a 12) que ja es comença a dibuixar en aquest primer cant a boca closa. Després d'aquest inici íntim, sempre a cappella i en boca closa, una macro-melodia a l'uníson, a l'engròs, es continua, –ara interpretada pels cors amb l'afegit de tota l'orquestra de cordes–, amb un enorme cant gregorià lliure, sense etiquetes, potser com volia Lull, repassant cada paraula i explicació que en fa l'autor del perquè del llibre que tenim a les mans... Èmfasi i moment culminant, en un registre més agut i triomfal (« ...de diverses maneres e de moltes componés lo Llibre d'amic e amat ... » cc. 27 a 30) amb un sempre present motiu d' « El Cant dels ocells » que corona i música el títol del llibre. I també (« ... E en la benedicció de Déu, Blanquerna començà son llibre... », cc. 35 a 37) les veus s'alcen amb més volum i fermesa, fins arribar als compassos finals on es mostra la horitzontalitat ja citada (cc.43 a 45.) que clausura aquest Introit.

I. vers. 4

"Plorava l'amic..."

—Tro a quant de temps cessaran tenebres en lo món, per ço que cessen les carreres infernals? Ni l'aigua, qui ha en costuma que decórrega a enjús, quant serà l'hora que haja natura de pujar a ensús? Ni els innocents, quan seran més que els culpables?

Primer versicle del « Càntic » amb presència contundent de Blanquerna. Blanquerna entra en escena amb força i energia, amb autoritat. Tenebres, infern... que contrasta amb moments més lírics i harmònics, tant de Blanquerna, del cor, com de l'orquestra. Blanquerna s'imposa, ferm, entra com una llança, amb caràcter, potser enfurismat, o reivindicatiu, però sempre deixant entreveure el seu caire dolç i amorós que el caracteritzarà en números posteriors. Les tres notes ascendents, són presents en cada gest, en cada petit motiu, així com indicis d'horitzontalitat, aquest cop a la massa coral (cc. 33-34).

II. vers. 25

"On vas?... "

—On vas?
—Venc de mon amat.
—On véns?
—Vaig a mon amat.
—Quan tornaràs?
—Estaré ab mon amat.
—Quant estaràs ab ton amat?
—Aitant de temps com seran en ell los meus pensaments.

Comença el diàleg amorós. L'amic, Blanquerna, en la seva solitud, és representat de bon inici per un violí solista, a cappella, sol i ben sol, potser abandonat, que en el seu registre agut busca, reclama, cera l'Amat en la més profund aïllament i austeritat eremítica(c. 1 a 19). Sent, de lluny, -ara interpretat per les veus del cor i en boca closa-

(cc.20-a 23), el citat motiu ascendent, amb harmonia, que, com un miratge, provoca el començament d'aquest fragment romàntic.

Tres notes ascendents, present en tot el treball compositiu coral i orquestral, en resposta constant, de l'Amic, de l'amat, que comencen un diàleg del tot evocador. I, sempre, sota les estrelles, en plena nit fosca, sense lluna, que és quan les estrelles més brillen. Les estrelles del puntejat de l'orgue (i del vibràfon), constants en tot el versicle, són ben evidents i volen tenir una presència il·luminadora. Les respostes de l'amic, del tot sensuals, líriques, més passionals, responen les preguntes calmades i més madures de l'Amat. En contrast amb la primera melodia del violí solista, un petit interludi, també ple de solitud i a cappella ara de l'Amat, representat per la veu més greu i càlida d'un violoncel solista, respon al cant inicial del violí. Dos amics que en la solitud parlen, s'escolten, es desitgen, sempre en un silenci respectuós. Aquestes dues melodies (violí i violoncel solistes, l'amic, l'Amat, es contrapuntaran més tard, però amb un tutti a l'unísson de totes les cordes, cantant les dues melodies alhora. Però amb els motius intercanviats, sumant-se la una a l'altra, en un diàleg ja a dos, on l'amor es confon i es barreja. Dues melodies que tornaran a sortir, sumades al cant del públic, al final del « Càntic ». I, enmig de tot aquest diàleg és sempre present el flirteig entre cor/orquestra i Blanquerna, aquest amb respostes plenes de seducció i sensualitat, amb la carícia més llarga, més tendra, més dolça i potser més passional (c. 68 a 73). I sempre, en cada intervenció del cor, de Blanquerna, les omnipresents tres notes ascendents, precedides de notes llargues i aguantades d'horitzontalitat de Blanquerna.

III. vers. 26/27

"Cantaven los aucells..."

Cantaven los aucells l'alba e
despertà's l'amic, qui és alba. E los
aucells feniren llur cant e l'amic morí
per l'amat en l'alba.

Cantava l'aucell en lo verger de l'amat.
Venc l'amic, qui dix a l'aucell:

« Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor »

Entra la natura en acció. Els cants dels ocells, en concordança amb el text de Lull, ens situen en un bosc frondós, ple de riquesa animal i vegetal, en plena benedicció i

contemplació de la natura que Déu ens regala cada matí. I malgrat allò previsible, sí, el nostre « Cant dels ocells » que tant he utilitzat en altres composicions, s'hi fa present, glossat, revisitat (cc. 4 a 11). Però no només el « Cant dels ocells » és citat, també el motiu gregorià de la « Salve Regina », un incís al « Virolai » (« morena de la serra ») o la represa de motius de l'Introit (cc. 20 a 29), i on també s'insinua i es glossa el cant popular que es cantarà al final del versicle (cc. 60 a 73). Malgrat això, aquest versicle és un dels més profunds i diria dramàtics del « Llibre d'amic e Amat ». Segons el Doctor Albert Soler, « és un moment transcendent, on l'amic mor per l'Amat en l'alba, és la donació total de l'amic a l'Amat, un lliurement en el silenci de l'albada ». Així, Lull ens recorda el cant de l'ocell com a signe de la fi de la relació amorosa dels dos amants. El toc d'alba cantat per un ocell. Aquí, « l'amic pren consciència de l'amor sense límits i mor. El silenci, doncs, és important, apareix la mort, el traspàs, la mort per amor », segons Soler. D'aquí l'últim sospir, molt líric, de l'amic « e l'amic morí per l'amat en l'alba » (cc. 40 a 45) i el posterior silenci estremidor de la mort. Una mort aquí representada per la percussió (bombo) en una evident referència al ritme del cor, un cor que està al límit de la mort, però que, potser, el salva i el ressuscita un amor que encara batega, en el silenci... Després de reprendre els motius anteriors a tutti, a aquest moment de silenci i mort, es canta per primera vegada el cant principal del « Càntic d'amic e Amat », amb el cant de la massa coral, l'orquestra i el públic assistent. Aquest cant es reprendrà 3 vegades més durant to el « Càntic », estructurat cada tres versicles (en acabar els números III, VI, IX i XII). Si Lull fa 365 versicles, jo estructuro el meu « Càntic » en 12 mesos de l'any, i el cant popular en 4 intervencions, les mateixes 4 estacions de l'any... I Lull fa aparèixer doncs una frase tan bonica com certa, musicalment sempre precedida i presentada pel tenor Blanquerna :

« Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor », de la qual ja n'he parlat a l'inici del meu text. Voldria destacar, a més a més del ja esmentat, d'aquest cant, la seva coloració de mode menor, sobre fonamental de la nota Mi, amb una espècie de pregunta que s'enfila (« Si no ens entenem per llenguatge ») i una resposta carinyosa, bondadosa, tendre (« entenam-nos per amor »), diria misericordiosa, que acaricia l'altre, i en fa, de l'amor, un acte de comprensió i respecte, que més que imposar, vol entendre i acceptar l'altre tal i com és. Quatre « per amor(s) » tanquen aquest senzill cant, amb un pedal constant i insistent que canta la paraula clau del llibre : « Amor ».

IV. vers. 55

"Miracle és..."

—Miracle és, contra amor, d'amic qui s'adorm oblidant son amat.

—E miracle és contra amor si l'amat no desperta l'amic, pus que l'ha desirat.

Miracle ! El miracle de l'amor ! A Tutti, triomfal, gloriós, amb un desplegament d'acords que ressegueixen, com no podia ser d'altra manera, les tres notes ascendents del motiu principal (cc. 3-4). Blanquerna apareix, però, dolç, més amable, calmant els ànims, recordant el serpenteig de carícies per a l'Amat, (cc. 20 a 33), que són desig, que és tendresa, i que es trenquen de nou per la massa coral i orquestral, repetint el petit coral solemne, triomfal, contundent.

V. vers. 70

"Los fruits d'amor..."

Demanaren a l'amic quals són los fruits d'amor.

Respòs: —Plaers, cogitaments, desigs, sospirs, ànsies, treballs, perills, turments, llanguiments. Sens aitals fruits no es lleixa amor tocar a sos servidors.

La solemnitat anterior contrasta ara amb un número més allargassat, més complex, compositivament més atrevit, i a nivell d'interpretació més lliure però també difícil. Els « fruits » apareixen en una successió d'acords precedida per un « enfocar » i « desenfocar » harmonies, a voltes espectrals, de manera que tots aquests fruits apareguin de la manera el més màgica possible. És com una espècie de miratges successius, un anhel que es vol fer realitat. Intervencions contínues de l'amic, més líric, que repeteix el nom del fruit que ha fet aparèixer la massa coral i instrumental, assaboreixen aquests fruits, potser només amb dues notes, després amb motius més moldejats. Al final tot i després del text de Lull més redactat d'aquest versicle (« ...sens aitals fruits no es lleixa amor tocar a sos servidors.») s'esfuma amb un gran anhel ascendent, amb el record d'haver assaborit anteriorment, de manera pausada i mig emmetzinada, els fruits de l'amor.

VI. vers. 94

Amor..."

Demanaren a l'amic de qui era.

Respòs: —D'amor.

—De què est?

—D'amor.

—Qui t'ha engenrat?

—Amor.
—On nasquist?
—En amor.
—Qui t'ha nodrit?
—Amor.
—De què vius?
—D'amor.
—Com has nom?
—Amor.
—D'on véns?
—D'amor.
—On vas?
—A amor.
—On estàs?
—En amor.
—Has altra cosa mes amor?
Respòs: —Hoc, colpes e torts contra
mon amat.
—Ha en ton amat perdó?
Dix l'amic que en son amat era
misericòrdia e justícia, e per açò era
son hostal enfre temor e esperança.

La música necessita ara una més de moviment, de joc, de menys transcendència. És el número de tot el « Càntic » més alegre, fresc, també més clàssic, l' « Scherzo » de l'obra. Un diàleg amable, gens pesat, entre les diferents veus del cor i Blanquerna, aquí ufanós, content, desimbolt, fins i tot sarcàstic en algun moment. No hi falta, i aquí amb més èmfasi que mai, el motiu de tres notes ascendents, i un bon reguitzell de semicorxeres que ara, no són només carícies, sinó pessigolles a l'Amat, en un joc de pilleria i confiança propis també de la relació amorosa. També hi ha lloc però per a algun moment més romàntic, com la resposta del cor (« -Has altra cosa més mes amor ? » cc. 52 a 59) on canvia el caràcter de tot plegat, o a quan apareix la paraula « perdó ». També per a contrast musical formal, l'orquestra dóna suport al caràcter més fresc i juganer d'aquest versicle amb la interpretació en pizzicato, present en tot moment. La fi d'aquest 6è versicle s'enllaça amb la segona intervenció de la intervenció del públic, que canta de nou :

.....
« Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor »
.....

VII. vers. 127

"Jeia l'amic..."

**Jeia l'amic en llit d'amor. Los llençols
eren de plaers e lo cobertor era de
llanguiments e el coixí era de plors.
E era qüestió si el drap del coixí era
del drap dels llençols o del cobertor.**

Aquest versicle podria ben ser un « lied » per a tenor sol. Acompanyat amb l'orquestra i l'orgue que sempre estaran a un segon pla, Blanquerna s'hi llueix, canta, és el seu moment, en una escena, diríem, d'amor al llit nocturn que combina la desesperació, els plors, i la sensualitat més desitjada. Canta l'amor en un dels versicles més lírics i senzills alhora. L'acompanyament sincopat de l'orquestra representa sens cessa el desig, l'atracció de l'amic a l'Amat, amb aquest motiu rítmic que, contrastant amb moment més plàcids i aguantats no sincopats, vol ser incessant i continu. Harmonies dolces, ara més romàntiques, canten l'amor i el desig. A la segona part del versicle s'hi afegeix el cor, sobrecantant (o sota) a Blanquerna, sempre en boca closa. Els llavis s'ajunten. És la sensualitat feta melodia, molt allargassada, infinita, és la carícia més fidel, perquè és també la més llarga i suau, que vol ser eterna, d'aquelles que voldries que mai s'acabessin. Graus conjunts, sense més, d'una insinuació tendra, intimíssima, que, en un segon pla, dona una aurea d'elevació a tot el text. El cant en solo de Blanquerna és un clar exemple dels motius citats, amb una imperant tossuderia en els motius ascendents i el ja famós serpenteig que no cessa de manera el més seductora possible.

VIII. vers. 228

"Amor és mar tribulada..."

**Amor és mar tribulada d'ondes e de
vents, qui no ha port ni ribatge.
Pereix l'amic en la mar e en son perill
pereixen sos turments e neixen sos
compliments.**

Després del lirisme, arriba la fúria, la ràbia, el desconcert, la magnitud de la força de la natura, en una postal d'onades, de fort vent, de mar cabrejada, de perill, de turments... Escriptura gràfica, lliure, on la coloració de massa formada per clústers corals i orquestrals, del tot lliures seguint només un gest musical, dialoguen amb gestos

també lliures, improvisats de l'orgue i de les persuccions, que resseguint el text i el cor, agrandeixen el caos, ordenat però boig, que s'instaura. Com diu Lull (« no hi ha port ni ribatge »). Musicalment, només organització en una escriptura i interpretació que vol ser tan lliure com contundent, indicativa, on tothom s'ha de deixar portar pel vent i per les onades de la mar.

IX. vers. 237

"Turmentava amor l'amic..."

Turmentava amor l'amic, per lo qual
turment plorava e planyia l'amic.
Cridava'l son amat que s'acostàs a ell
per ço que el sanàs. On pus l'amic a
son amat s'acostava, pus fortment
amor lo turmentava, cor més d'amor
sentia. E cor més de plaers sentia on
més amava, pus fortment l'amat de
sos llanguiments lo sanava.

Era necessària també un número a cappella. Blanquera no només canta sol, sense cap tipus d'acompanyament, sinó que també se sent sol. I està sol. La solitud de l'amor, potser aquell dia que l'amor no és correspost, un cant que « plorava i turmentava l'amic ». Només la seva pròpia ressonància l'acompanya, despullat, intentant arribar al registre més agut de la veu, allargassat, com un últim sospir, potser per intentar fer-se escoltar, amb més vehemència, però sense resposta. És el novè moviment, i amb l'estructura que he pensat i proposat anteriorment, acaba aquest cant sol amb la resposta del públic, per tercera i penúltima vegada. Però important : ara cantat piano, pianíssim, també pel públic, des del fons de l'ànima, gens triomfal. Un cant que vol acompanyar a la solitud anterior del que acaba de narrar Blanquera. Un cant majúscul però amagat, intens però cantat el més dolç i suau possible.

.....
« Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor »
.....

X. vers. 268

"Ab llàgremes als ulls..."

Ab llàgremes als ulls recontava l'amic
la passió e la dolor que son amat
sostenc per sa amor. E ab tristícia,
pensaments, escrivia les paraules que
deia; e ab misericòrdia, esperança, se
conhortava.

I passem del cant solístic, al cant coral. Coral també a nivell formal, cant a 4 veus en una escriptura que vol ser austera i senzilla. L'orquestra es limita a doblar el cor, i Blanquerna s'escolta aquesta reflexió sense intervenir-hi. « Ab llàgremes als ulls » el número del « càntic » potser més emotiu, donada la seva austeritat, harmònica, de contrapunt. S'hi canta « la passió i la dolor », però també apareix de manera lluminosa una de les paraules que més m'atrauen de la nostra fe : « e ab misericòrdia ». Si algú hi troba un regust de l'Stabat Mater de Palestrina no estarà equivocat. També aquí hi ha el lament de l'amor, de l'amor matern, aquell que arriba sempre primer que l'amor a l'altre. I unes « llàgremes » de motius ascendent, mai descendent, malgrat la poca lògica de la cosa... Llàgremes, passió, dolor, tristícia... però no oblidem : « e ab misericòrdia, esperança, se conhortava. »

XI. vers. 287

"Foll, què és amor?..."

—Foll, digues, què és amor?
Respòs que amor és aquella cosa qui
los francs met en servitud e a los
serfs dóna llibertat.
E és qüestió a qual és pus prop amor,
o a llibertat o a servitud.

I dels seny a la rauxa. « Foll, digues, què és amor ? » Un text que se m'ha presentat per fer una petita gamberrada musical, entre els francs, els serfs, la servitud i la llibertat. De manera més o menys amagada, més més que menys..., glosso el « Cant dels Segadors ». Sí, certament allunyat dels pensaments de Blanquerna, i teològicament molt segurament agafat amb pinces, o ni això, però personalment tampoc m'hi fa nosa. Un « Cant dels Segadors » que es transforma en « Muntanyes del Canigó », de la modalitat

menor a la modalitat major, símbol d'esperança, però també d'un anhelat triomf. D'amor, aquí també de país, de cultura. El motiu d'horitzontalitat que tant ha sortit en el cant comú, ara és glossat, com anell al dit, amb el record de l'afegitó d'els « Segadors », amb un repetitiu « bon cop de falç » que, senzillament, m'hi ha anat a mida, més encara repetint tres vegades el crit de « llibertat ! ».

XII. vers. 353

"Encontraren-se dos amics..."

Encontraren-se dos amics: la un mostrava son amat e l'altre l'entenia. E era qüestió qual d'ambdós era pus prop a son amat. E per la solució l'amic havia coneixença de la demostració de Trinitat.

Dotzè i darrer versicle. En forma de « revival » de motius que han anat sortint al llarg del « Càntic ». Que es complementen, amb un contrapunt evident de motius que es van sumant fins a una explosió final. Tot un entramat de melodies que ens són familiars que desemboquen a un triomfal i darrer cant del públic. Però atenció, com a colofó final, i potser per sorpresa, amb el mode canviat, de menor a major. Ara tot és llum, tot és joia, tot és solemnitat : és el triomf de l'amor, finalment aconseguit, tocat amb les mans, consumit. El cor, que ha bategat quasi bé a ritme de mort anteriorment, ara apareix de nou en la seva major esplendor, fortíssim, essent un cor que batega, desbocat, a punt d'explotar (percussions cc.54 a 76). A Tutti pleni, es canta amb energia i força un cant ple i solemníssim : la victòria de l'amor. I un uníson final del tot contundent : « entenam-nos per amor ».

.....
« Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor »
.....

... del colofó

Postludi: *"Cor Blanquerna..."*

Cor Blanquerna havia a tractar del llibre de l'Art de contemplació, per açò volc finir lo Llibre de l'amic e l'amat, lo qual és acabat a glòria e a lausor de nostre senyor Déus.

I només un punt i final, un petit apèndix o coda. respectant el mateix Lull que escriu aquest senzill « colofó », la música recorda, formalment, el cant de l'Introït, ara més curt i senzill, amb un pedal instrumental i en forma de cant quasibé a cappella, com a cloenda, una cloenda austera i humil, sense escarafalls, d'aquest « Càntic de l'amic e Amat », « ... lo qual és acabat a glòria e a lausor de nostre senyor Déus. »

Bernat Vivancos

Rupit, 20 d'agost del 2023,
Sant Bernat de Claravall, abat